

SORSKÉRDÉSEK

Egy salgótarjáni garzonház lakói

1. Az 1820-as évek elején 711 lakosú, gabonatermesztésre alkalmas kevés szántóföldje miatt „kenyeretlen” Salgó-Tariánynak nevezett kisközség az azóta eltelt 170 év alatt főleg a környező falvak – Baglyasalja, Zagyvapálfalva, Somoskőujfaló, Zagyvaróna – és más, kisebb települések hozzácsatolásával mára mintegy tizenöt kilométer hosszúra és ötvenezres lélekszámúra növekedett. 1922 óta rendezett tanácsú város és az 1950-es évek elején lett felkészületlenül, adottságok nélkül koraszült megyeszékhely.

Házunk, a két tömbből álló tizenöt, illetve tizenhét emeletes garzonház az Erzsébet tér – azelőtt Palócz tér – a tulajdonképpeni városmagban, a 21-es műút és a vasút közé szorulva az 1970-es évek elején épült. Közvetlen szomszédságát a déli katolikus templom, és a Pécskő utcai házak, az OTP, a Centrum és Lakberendezési Áruházak, a Pécskő üzletház, a városháza, a múzeum, a vasútállomás, a sajtószékház, az Apolló filmszínház és a főposta jelentik, közeli a város főtere is. Ez maga a VÁROS, a mag. A kiemelése némi magyarázatra szorul. A régebben – lényegében különálló – kisebb településeken (Bánya, Acélgvár, Tűzhely- és Üvegyár, Forgácstelep stb.) élők ezt a részt nevezték városnak, hiszen már régebben is itt volt a főposta, itt állt meg a vonat, itt volt az üzletsor, a régi városháza, patika, a piac. A régebbi városrészek a köztudatban – s még inkább a szóhasználatban – máig megmaradtak Bányának, Acélgvárnak, Vásártérnek, Forgácsnak, Somosnak, Pálfalvának, Baglyasnak.

A garzonház lakásainak és lakóinak számát tekintve nagyságrendben megfelelne egy kisebb falunak is. Földszintjén van a porta, a lakók postaláda-rekeszei, két telefon és a kaputelefonok. (Az önkormányzat a közelmúltban a nehezen mozgó, vagy járásképtelen, arra rászoruló lakók számára forintos ráfordítással oda-vissza hívható kaputelefont szereltetett be.) A földszinti részt folyosó köti – kötné – össze a Nógrád Megyei Vendéglátó Vállalat 88. számú, Kővár nevű éttermével és presszójával, a folyosó azonban évek óta lezárt. Az épületben két-két felvonó működik s a legutóbbi – 1988-as – telefonkönyv tanúsága szerint a házban három nyilvános és tizenhét magántelefon van.

A lakások száma 264, egy-egy emeleten nyolc található belőlük. Közös folyosóról nyílik a kapcsolókamra, a tárolóhelyiség, a szemétdobók. A lakások a villanyáram, a távfűtés, a hideg-melegvíz szolgáltatással összkomfort-fokozatúnak vannak minősítve. A lakás egy lakószobából áll beépített bútorokkal, nyitott erkéllyel. A főzötérből nyílik a fürdő-WC-helyiség. A lakószoba egyik falát jelentő nagy ablakot – talán a több fény kedvéért – olyan nagyra tervezték, hogy tisztítása terjedelmessége és súlyossága miatt két embert igényel. A volt Ingatlankezelő Vállalat annak idején a lakás méreteit 29 négyzetméterben és 71 légköbméterben adta meg. (Ezt vitatja – saját mérései alapján – egy lakó, mivel e légköbméterbe a nyitott erkély légtérét is beleszámolták.)

Ebbe a házba, illetve egy itteni lakásba való beköltözéshez – ideköltözésem évében, 1987-ben – 28 000 forint „beugró” szükségeltetett, amibe az esetleg leadott tanácsai lakás árát betudták. Az 1987. augusztus 28-án kiállított lakásbérleti szerződésben egy havi lakbérémet 377, tv-antenna díjamat 12, a lifthasználati díjat 15, a beépített bútor díját 23, a fűtési díjat 341, a meleg víz díját 54, összesen tehát 822 forintban állapították meg. 1988. július 1-jétől a lakbér 413 forintra nőtt. Ez az összeg lakásonként nagyjából ugyanaz, de áramfogyasztástól függően a villanyszámlák eltérőek lehetnek. Mellőzve itt és most az időközbeni lakbér, víz- és csatornadíj, távfűtés, melegvíz- és áramszolgáltatás árának többszöri emelését, 1987 augusztusa óta a lakásrezei a következő változást mutatja:

lakbér	1157	1157
villany	561	1050
fűtés	850	214
meleg víz	214	214
összesen	2782	2635

Költségeimet OTP útján egyenlítetttem ki, kiadásaim tehát nyomon követhetők.

A lakónyilvántartó könyvek megszüntetése óta az itt lakók számáról a földszinti portásfülkében elhelyezett névtábláról lehet többé-kevésbé tájékozódni. Ezeken 1991. szeptember-október havában 200 nő és 100 férfi neve volt olvasható, közöttük hónapokkal azelőtt elhunytak is. Nincs minden főbérletél kiírva a házas- vagy élettárs neve, nem szerepelnek az esetleges albérlők és gyerekeik.

A lakók nagy többsége öregségi, özvegyi vagy rokkantsági nyugdíjas, sok az egyedül élő, magányos ember. Fő- vagy albérlőként találhatók itt pedagógusok, orvosok, még aktív gyári munkások, angolnyelv-tanárnok, vietnami orvos és külföldről hazatelepült nyugdíjas is. Házfelügyelőnk tájékoztatása szerint az itt lakó, még munkaviszonyban állók számáránya tíz-tizenöt százalék lehet, de a munkanélküliek számának növekedése itt is érezhető.

2. A garzonház megépülte után az 1970-es években beköltözők a város különböző területeiről részben még aktív dolgozóként, részben már nyugdíjasként kerültek ide. Vasutasok, volánosok, bánya- és gyári munkások, kereskedelmi eladók, egészségügyiek, kocsisok, kazánfűtők, szakácsok, rendőrök stb., vagy „csak” feleségek, háztartásbeliek. Háborút és hadifogságot jártak, egykori ország-újjaépítők, a három- és ötéves tervek teljesítői, a mill- meg billpengős „gazdagok”, a terv- és békekölcsönjegyzők, a városépítők, de „fejesek” nemigen. A szegényebbek háza volt ez már kezdettől fogva. Ahogy városiasodott a város – 1970-ig 5600 lakás épült – a tehetősebbek inkább a Pécskő utcában, a Fő tér környékén vagy az úgynevezett csillagházakban – rossz nyelvek szerint a „kádergetőban” – jutottak lakáshoz.

Mára az itteni valamikori különböző foglalkozású, című, beosztású, felkészültségű és igényű lakosok is a két és fél milliós nyugdíjas „szürke” tömegébe, a sokak által szemrehányásként hangoztatott „eltartottak” közé soroltattak. Többségükben megöszülve, ráncosodva, rosszul látva-hallva, nehezen mozogva, betegeskedve és elkopva élik magányos életüket. A hosszú őszi-téli esteiken – sokszor éjszakákon – gyermek- és fiatalkorukra, első (és utolsó) szerelmükre, a családra, lakodalmakra és temetésekre emlékeznek. Koruknál, állapotuknál fogva is félnek bizonytalan jövőjüktől és egyre inkább elszegényednek. Nyugdíjasaink sok mindenről lemondtak már, így többek között napi-, heti- és képeslapok, folyóiratok előfizetéséről. Újságkihordónktól tudom, hogy 1991 szeptemberében a garzonházban 1 Népszavára, 1 Népszabadságra és 1 Magyar Nemzetre fizettek elő 97 Új Nőgrád mellett. A megyei lapban sem a szenzációt, a sportrovatot, hanem a halottakról szóló híradásokat keresik. Gondolataikban a temető, a temetőbe járás egyre több helyet foglal el. Sorsukba, helyzetükbe többségük beletörődött már, de a maguk módján ők is lázadoznak a gyakori lakbér-, fűtés-, víz- és csatornadíj- stb. emelések ellen. Az ittlakók többsége restelli szegénységét, szemérmesebb annál, hogy kitegye magát egy-egy eseti segélykérés visszaautatásának. Életmódjukat úgy alakítják, hogy ha el is szegényedtek már, a felszínen maradhasanak és ne sülydedjenek a nincstelenségbe. Mi mást tehetnének: helyzetükből és tehetetlenségükből eredően csak vitatkoznak a mások által állítólag kapott magas nyugdíjakról, szociális segélyekről, ingyenes gyógyszerellátásban részesülőkről, a szociális étkeztetés térítési díjainak különbözőzéséről.

Hetvenhárom éves, harminchárom év elismert munkaviszonnyal saját jogán nyugdíjas, itt lakó, egyedül élő özvegyasszony – kérésre – 1991. július haváról rendszeresen vezetett naplója alapján kiadásait az alábbiakban részletezte. Lakásrezsi: 2522, ételmezés: 2432, mosó-, tisztítószerek: 520, nagytakarításra (segéderővel): 900, gyógyszer: 180, virág (több sírra): 350, kozmetika (fodrász): 150, újság (közösön egy szomszédal): 50, telefon, totó-lottó: 500, összesen 7684 Ft. Nyugdíja 1991 szeptemberében: 7763 Ft.

1991 szeptemberében a garzonban lakók számára – figyelmen kívül hagyva a családi, házas- vagy élettársi pótleköt, valamint különböző járadékokat – a helyi postás által kikézbesített, egy főre eső legkisebb nyugdíj összege 5200, a legnagyobb 13 000 Ft.

Az ittlakók – nyugdíjasok és nem nyugdíjasok – egy része egészségi állapota és lehetőségei szerint igyekszik jövedelmét kiegészíteni. Tavasztól őszig többen állami gazdaságokba és szövetkezetekbe járnak (jártak) idénymunkásként, őket főleg terményekben fizetik. „Ezer-mester” helyben lakók apróbb javításokat végeznek. Mások totóznak, lottóznak oly kevés sikerrel. Vannak, akik külföldi rokonoktól kapott „cuccok” árusításával tesznek szert egy kis mellékesre. A közelmúltig még jövedelempótlási lehetőség volt az úgynevezett KGST-piac lengyel árusainak – éjjelenként 2–300 forintért – szállás biztosítása. Albérlők itt is vannak, de az ezek által fizetett összegek az esetek többségében a nem itt, hanem tartósan máshol lakó főbérlők jövedelmét növelik.

3. Salgótarjánban 25 hivatásos és átlagosan 150 tiszteletdíjas nő lát el gondozási feladatokat. A gondozási díjat nyugdíjuktól függően 400 forint körüli felső határral havonta fizetik. A garzonban lakó *nyugdíjas gondozottak* közül hárman kapnak rendszeres szociális segélyt, közgyógyyszer-ellátási igazolványa kilenc főnek van.

Az életvitelükben házi szociális gondozónők által segítettek számára létkérdés a segítség eme formája. Elvesztett hozzátartozók, távol élő rokonok, netán gyermekeik által magukra hagyottak számára ők jelentik a segítséget, pótolnak gyereket, unokát. Kölcsönös megismerés után kialakul közöttük a nélkülözhetetlen bizalom. Bevásárolnak helyettük, ebédet visznek, gyógyszereket váltanak ki, mosdatnak, takarítanak, intézik ügyesbajos dolgait. Gondozónóktól tudom, hogy szükség és igény esetén egy-egy gondozottnál a mindennapi munkán túl más feladatokat is el tudnak végezni, de az esetleg érintettek – félve a gondozási díj megemelésétől – nem veszik igénybe a felajánlott többletmunkát.

A Tarjáni Tükör – a szociális és egészségügyi osztály adatainak felhasználásával – 1991. szeptember 12-i számában közli, hogy a városban 639 fő részesül szociális étkeztetésben. (Közülük 59 lakik a garzonban.) Az ebédet negyvennégy forintos önköltségi áron a helyi áfész és a vendéglátó vállalat, huszonöt forintos egységáron pedig az óvodák készítik.

A garzonban gondozottak a Nógrád Megyei Vendéglátó Vállalat 88. számú (Kövár) étteremből, gondozónők által elszállítva 1991. szeptember 23–27. között – térítési díjtól függetlenül – a következő ebédeket kapták:

Hétfő: lebbencsleves, töltött paprika, sütemény.

Kedd: sárgaborsóleves kolbással, mákos metélt.

Szerda: tavaszi zöldségleves, pirított sertésmáj, petrezselymes burgonya, uborkasaláta.

Csütörtök: karfiolleves, rántott sertésborda, párolt rizs, vegyes befőtt.

Péntek: tarhonyaleves, sóskafőzelék, sertéssült.

Hétvégeken az itt lakó, szociális étkeztetésben részesülő gondozottak vagy rokoni ellátásra szorulnak, vagy önmaguk főznek, ha tudnak. Öregjeink sokat panaszkodnak testi-lelki bajaikra, magas vérnyomásukra, fájdalmaikra. Ezért szociális étkeztetésen, segítyezésen, házi gondozáson túl – tekintettel korukra és a nehéz mozgásúakra – a volt városi tanács illetékesei a betegellátás olyan formáját vezették be, hogy naponta-két naponta egy-két délutáni órában körzeti ápolónő áll az ellátásra szorulóknak rendelkezésére. A „rendelés” helye egy kapcsolókamra. A betegforgalom 1991 szeptemberében lakáson 55, a rendelésben 125 fő volt. 1991 májusa óta ez a szolgálat bővült, mert naponta 22 és reggel 6 óra között ügyeletes nővér is teljesít már szolgálatot. Legújabban olyan feladatok ellátására, melyek több időt igényelnek, a házi gondozást a délutáni-esti órákra is kiterjesztették.

4. A lakók közérzetét sok kisebb-nagyobb tényező zavarja, befolyásolja. A régebben és közelmúltban végzett felújítások egy-egy lakásban hónapokig eltartottak, miközben a munkások a folyosón heverték – anyagihiányra és más egyebekre hivatkozva. A folyosó végi lakások hidegebbek a többinél s gyakori a panasz a fűtés és melegvíz-szolgáltatásra. A folyosókról „virágszerető” valakik gyakran lopkodják a virágokat, zöld növényeket, cserepeket. Régebben az itt lakó közösség mindennapjairól inkább csak a csótányinvázióval kapcsolatos hírek jelentek meg a sajtóban. Mostanában irtják már hivatlan „vendégeinket”, már ahol a szakemberek bejutnak a lakásba. A be nem permetezett otthonokban vészeli át a nehéz időket és szaporodhatnak tovább az állítólag nem létező rusnya bogarak. Ez pedig már nem magánügy...

Nem szeretik a lakók a hosszú ideig lakatlan, vagy üres lakásokat, félnek az önkényes beköltözőktől. Megszokták már az utca, a vasút zaját, de esténként – hat és nyolc óra között – a gyomruk is beleremeg egy-egy, a Pécskő utca felől a Rákóczi útra kiforduló, nagy teljesítményű motorkerékpár felbőggett motorú „magahangoztatásába”.

Ahogy már illik és természetes is, a lakók érdeklődnek egymás hol- és hogyanjáról, mégis előfordul, hogy másod-, harmadnapra derül ki: valaki karosszékében ülve, ágyán, padlón fekvve, vagy a fürdőszobában örökre elment. A jó szomszédot megsiratják, de az elhunyt haragosra is rámondják, nyugodjék békében. Egy-egy haláleset után még inkább elnéptelenednek az amúgy is csendes folyosók. Az ittmaradtak lakásukba húzódkva elmélkednek az élet mulandóságán és azon, lesz-e aki eltemettesse őket. A lakások az öregek halálával ürülnek leginkább, helyükre az esetek nagy részében idősek kerülnek szociális indíttatásból, emberi megfontolásból, így viszont kevés a fiatal. Ebből a házból, sok folyosóról hiányzik az élet megújulását, a jövőt jelentő, másokat is mosolyra fakasztó gyermekzsivaj, nevetés...

A garzonház idős lakói ma megélhetésüket, jövőjüket látják veszélyeztetve az infláció miatt, hiszen nyugdíjuk értéke csökken, elestek már minden más kereseti lehetőségtől, s ritkán – és kévsé – kapott kisebb nyugdíjkiegészítések nem alkalmasak sem a kis-, sem a nagynyugdíjasok gondjainak enyhítésére. Nem szokták, nem szokhatták még meg azt, hogy árudákban, boltokban, üzletekben más-más árákkal kell szembenéznük. Rosszul tűrik a rádióban és televízióban reggelenként oly gyakran hallható riogatásokat, s emiatt egyre inkább válnak apolitikussá. Legjobb esetben átkapcsolnak a Bartók rádióra, mert ott sok a zene és kevés a szöveg. Sajnálatos ugyanakkor, hogy az üzletekben szinte már reggelenként tapasztalható átárazásokat látva a kormányt hibáztatják akkor is, ha az új – magasabb – árak bevezetése helyi kezdeményezés.

Vegyes érzelmekkel fogadták a taxissztrájkról – blokádról – szóló híreket, mondván, hogy a kenyér, tej, hús árának emelésénél bezzeg nem sztrájkoltak. Az ez év augusztusi – talán jó szándékkal bevezetett – olcsóbb hús akció heteiben fölháborodtak egy-egy vevő kapzsiságán és telhetetlenségén, akik tíz-húsz kiló számra vitték el előlük a húst. A házi gondozottaknak meg ekkor két húsmentes hetet kellett kibőjtölniük, mert nem kívánhatták, hogy a számukra vásárlandó huszonöt-harminc deka húsért órákat álljanak sorba gondozónőik... 1956. december 8-ra emlékezve, tartva az esetleges összetűzésektől, utcai harcoktól, már eleve félelmet keltett bennük a Munkáspárt Salgótarjánban tartandó tizenötödik kongresszusa körüli felfokozott vita, a sok mellette és ellene szóló megnyilatkozás. A kongresszus napján kihaltak tűnt a város és ennek nem csak a szakadó eső volt az oka. Aki tehetett, elutazott, vagy otthon maradt. Késő délután már nem annyira félelmet, mint inkább megrökönyödést válthatott ki az esőverte utcáról felhallatszó borízú, magányos hangon többször elismételt versike, hogy „...Gyertek vissza oroszok, szabadságot hozzatok...”.

Az öregek nem csodavárók. Nem sokat remélhetnek már esetleges hátralévő éveiktől, de szeretnék nem lehetetlenül, békésen leélni azokat.

Habonyi Zoltán

De a magyar zenészeknek, hogy a világban helyálljon, az átlagos európai zenésznél különbnek kell lennie!

A népzene a mi számunkra mást, mérhetetlenül többet jelent, mint a német, francia, olasz zenész számára a maga népzeneje. Ezekben az országokban a műzene jórészt már felszívta a népzene lényegét. Ezeknek a népeknek a szelleme már műzenéjükben él. A magyar nép szelleme, mivel a magyar műzene még csak a kezdetén tart, jóformán csak a népzeneben él. (Kodály, 1925)